

<https://doi.org/10.26565/2227-6505-2026-42-02>

УДК 338.46:796.332](477.411)(091)”190”

Д.В. МИКОЛЕНКО, докт. істор. наук,
проф. кафедри історії модерної доби та новітнього часу,
e-mail: dmykolenko@karazin.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3953-6510>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

ЗАРОДЖЕННЯ БІЗНЕСУ НА ФУТБОЛІ У КИЄВІ

Мета статті полягає у висвітленні процесу зародження та реалізації в Києві на початку ХХ століття перших бізнес-проектів, пов'язаних із футболом.

Методологія дослідження. Дослідницька проблема вирішується шляхом застосування концепції комерціалізації спорту. Важливе значення для дослідження має використання компаративного аналізу.

Наукова новизна полягає у визначенні хронологічних меж формування футбольного бізнесу в Києві та основних видів підприємницької активності в цій сфері, уточненні соціально-економічних чинників, що сприяли його становленню, а також у виявленні як типових для індустріальних центрів України, так і специфічно київських практик підприємництва, пов'язаних із футболом.

Висновки. Футбольний бізнес у Києві розвивався як складова процесу модернізації міського середовища та формування індустріального суспільства. Він виник на перетині культурних запозичень, урбанізації, розвитку преси та підприємницької ініціативи, заклавши підґрунтя для подальшої еволюції комерціалізації спорту в Україні. Зародження місцевого футбольного підприємництва датується 1907 роком, коли в пресі з'явилися перші рекламні оголошення, що пропонували киянам придбати методичні рекомендації з гри у футбол. Упродовж наступного десятиліття сформувалися такі напрями підприємницької діяльності, як продаж футбольного інвентарю та екіпіровки, реалізація квитків на матчі, а також реклама спортивних товарів у міській пресі. На початку ХХ століття в Києві сформувався ринок вітчизняного й імпортного футбольного спорядження, орієнтований на міське населення із середнім та високим рівнем доходів.

Ключові слова: футбол, підприємництво, бізнес, Київ.

Як цитувати: Миколенко Д. В. Зародження бізнесу на футболі у Києві. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки.* 2026. Вип. 42. С. 24-32, <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2026-42-02>

In cites: Mykolenko D. V. (2026). The emergence of business on football in Kyiv. *V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences*, Issue 42, (24-32), <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2026-42-02> (in Ukrainian)

У сучасному світі європейський футбол є одним із найпопулярніших видів спорту та важливим засобом дозвілля, зміцнення здоров'я, розвитку дисципліни й фізичних здібностей людей будь-якого віку. Він об'єднує мільйони представників різних культур і країн, виступаючи потужним інструментом соціалізації та комунікації. Упродовж свого існування ця гра набула значного політичного значення, впливаючи як на внутрішньополітичні процеси

©Д. В. Миколенко, 2026

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

окремих держав, так і на міжнародні відносини. Сьогодні футбол є також масштабною індустрією, що охоплює продаж екіпіровки та інвентарю, квитків і абонементів на матчі, прав на телевізійні трансляції, а також діяльність, пов'язану з рекламою, букмекерством, трансферами гравців і орендою спортивної інфраструктури. Футбольні клуби функціонують як самостійні бізнес-проекти, тоді як національні збірні та федерації співпрацюють із численними комерційними партнерами – інвесторами та спонсорами.

Комерціалізація футболу має глибоке історичне підґрунтя. Її становлення розпочалося майже одночасно з інституціоналізацією самої гри. 24 жовтня 1857 р. у Шеффільді місцеві ентузіасти Натаніель Кресвік і Вільям Прест заснували перший в історії футбольний клуб, названий на честь міста. Після ухвалення Англійською футбольною асоціацією у грудні 1863 р. уніфікованих правил гра почала швидко поширюватися Європою, перетворюючись не лише на форму дозвілля, а й на перспективний напрям підприємницької діяльності. Серед перших її проявів були виробництво та продаж форми, бутсів і м'ячів, організація тоталізатора, реклама, продаж квитків на матчі та спеціалізованої літератури. Згодом до цього додалися трансфери гравців: першим став перехід шотландського нападника Віллі Гроувза з «Вест Бромвіч Альбіон» до «Астон Вілли» у 1893 р. за 100 фунтів стерлінгів, що приблизно відповідає 15000 доларів у сучасному еквіваленті.

У різних країнах Європи розвиток підприємництва, пов'язаного з футболом, відбувався нерівномірно. Це залежало від низки чинників, зокрема рівня розвитку транспортної інфраструктури, ємності ринку, популярності цього виду спорту, наявності тимчасових або постійних мігрантів із Британських островів – батьківщини футболу, а також інтенсивності торговельних зв'язків із країнами, де гра з'явилася та розвивалася раніше.

Взаємодія футболу і бізнесу лише частково висвітлена у дослідженнях зарубіжних [35; 36; 37; 39; 43] і українських істориків [1; 4; 18; 19; 31; 41], науково-популярній літературі [21; 25], працях економістів [38]. Ці роботи присвячені окремим містам [20] або, як у більшості випадків, концентрують увагу на інших аспектах історії становлення футболу: історіографії цих студій [4; 44], започаткуванні змагань і окремих команд [5], біографіях відомих гравців [33], взаємовпливу політики і гри мільйонів [37; 43]. Широко відомими є також студії, присвячені історії комерціалізації спорту в цілому [40]. Метою цієї статті є дослідження процесу зародження та реалізації перших бізнес-проектів, пов'язаних із футболом, у Києві на початку ХХ століття. Йдеться про формування попиту й пропозиції на футбольні товари та послуги, виникнення комерційної інфраструктури довкола гри, а також чинники, що сприяли або перешкоджали її розвитку.

Джерельну базу дослідження становлять матеріали київської періодики початку ХХ століття, насамперед газети «Киевлянин» [6] і «Рада» [24], а також спеціалізований журнал «Спорт и игры» [26], у якому містяться оголошення, рекламні повідомлення, хроніки спортивних подій та інформація про міське життя загалом.

Методологічно робота спирається на концепцію комерціалізації спорту, яка розглядається нами як процес перетворення спорту з аматорського захоплення на сферу, пов'язану з індустрією розваг, промисловим і торговельним бізнесом. Вона передбачає переорієнтацію спортивних товариств і клубів на результат і прибуток та була зумовлена покращенням матеріального становища населення, урбанізацією, культурними змінами кінця ХІХ – початку ХХ століття, що сприяли зростанню попиту на видовища, розваги й товари для занять спортом. Ці процеси описані у багатьох працях, зокрема дослідниці Університету Ольстера (Велика Британія) Кайт Лістон [40] і професора Університету Північного Колорадо (США) Георга Седжа [42].

У статті застосовано компаративний аналіз процесу становлення бізнесу на футболі в Києві та інших індустріальних центрах України, що дозволяє виявити як типові для України явища і практики цієї сфери, так і специфічні – суто місцеві. Реалізації цього завдання сприяло опрацювання матеріалів, пов'язаних із зародженням бізнесу на футболі у Харкові [20].

Наукова новизна статті полягає у визначенні хронологічних меж формування футбольного бізнесу в Києві, уточненні видів підприємницької активності, пов'язаної з футболом, а також розкритті соціально-економічних чинників, що сприяли становленню бізнесу в цій сфері, і визначенні як типових для міст України, так і специфічно київських явищ і практик.

Наприкінці XIX – на початку XX століття Київ переживав стрімке зростання. За переписом 1897 року населення міста становило 247 723 особи, у 1905 році – близько 333 000, а у 1913-му – вже 595 000. У зазначений період Київ за цим показником поступався лише Одесі. Збільшення кількості мешканців супроводжувалося розвитком промисловості, торгівлі, транспорту та міської інфраструктури. Формувався середній клас, а також зростала чисельність інженерів, службовців, студентів, підприємців – соціальних груп, відкритих до нових форм дозвілля, зокрема спорту.

У цьому контексті футбол з'явився як частина процесу європеїзації міської культури повсякдення. Нові види спорту – велосипедний, лаун-теніс, гімнастика, кінні біги та скачки – поступово ставали невід'ємною частиною міського життя. Вони не лише задовольняли потребу в активному відпочинку, а й формували нові ринки товарів і послуг.

Поширення футболу в Києві пов'язане насамперед із діяльністю чеських інженерів і робітників, які працювали на машинобудівному заводі Гретера і Криванека на Шулявці. Вони були знайомі з грою ще з 1880-х років у межах Австро-Угорщини: у 1896 році відбувся перший чемпіонат Чехії та Моравії, а у 1901 році було засновано Чеську футбольну асоціацію. Саме так традиції і знання чеських любителів футболу були перенесені до Києва.

Спочатку гра мала неформальний характер: учасники використовували придбані за кордоном м'ячі або навіть виготовляли їх самостійно, встановлювали імпровізовані ворота з двох палиць і грали на відкритих, примітивно облаштованих майданчиках. Навесні 1900 року відбувся показовий матч на Сирецькому полі – на місці, де нині розташовані корпуси й павільйони кіностудії імені О. Довженка. Для порівняння, аналогічна подія у Львові відбулася у 1894 році, а в Харкові – пізніше, у 1910-му. Публічна демонстрація відіграла важливу роль у популяризації гри серед киян. Згодом гра в м'яч починає згадуватися у пресі. Зокрема, вона фігурує серед переліку розваг заходу, організованого 6 травня 1901 року Київським благодійним товариством С. А. Драгомирова [9].

У 1902 році було створено першу київську футбольну команду «Юг», згодом перейменовану на «Сокіл» [32, с. 66]. Важливу роль у розвитку футболу відігравали навчальні заклади. У 1906 році виникла команда Київського політехнічного інституту, у формуванні якої активну участь брали викладачі – Володимир Плотніков, Микола Делоне, Микола Танаєв, а також студенти, зокрема Вацлав Кашпар. Роком пізніше поблизу інституту було облаштовано перший упорядкований майданчик для гри.

Перші бізнес-проекти, пов'язані зі спортом у Києві, не стосувалися безпосередньо футболу. Місцеві газети, так само як одеські, львівські або харківські, активно рекламували кінні біги й скачки на іподромі, де ще з 1867 року функціонував тоталізатор [23]. Магазины пропонували велосипеди [18], тенісні ракетки [7], мисливську зброю [6]. Ігри з м'ячем спочатку з'явилися в комерційній площині як дитяча розвага. У грудні 1900 року газета «Киевлянин» опублікувала рекламу фірми «К. Септеръ и Ко» на Хрещатику – навпроти готелю «Бель Вю», яка продавала гумові м'ячі [8]. Подібний товар пропонувало підприємство «Фальберг» [10], розташоване за адресою: Хрещатик, 40. Водночас аналогічних прикладів у Харкові нами не зафіксовано.

У міру зростання інтересу до футболу в Києві дедалі більше людей прагнули ознайомитися з правилами гри, які вперше на українських землях були опубліковані у Львові в 1891 році викладачем місцевої учительської гімназії Едмундом Ценаром. У 1907 році київська газета «Рада» почала рекламувати посібник «Копаний м'яч» вартістю 15 копійок, виданий львівським товариством «Сокіл», зареєстрованим у столиці Королівства Галичини і

Лодомерії за адресою: вул. Руська, 20 [24]. Цю невелику за обсягом брошуру можна було придбати в Києві, де поступово формувалася інформаційний ринок довкола гри та зростав попит на правила, методичні матеріали й інструкції. У Харкові такого виду бізнесу на той час не існувало [20].

У 1911 році була створена Київська футбольна ліга, до складу якої увійшли шість команд: «Політехніки», «Любителі спорту», «Славія», «Спорт», Польське гімнастичне товариство та «Фенікс». Того ж року було проведено перший чемпіонат міста та сформовано збірну Києва. Ці події стали поштовхом до активнішого розвитку футбольного бізнесу в місті. Так, «Чесько-російська механічна в'язальня братів Г. і О. Андрле», що розташовувалася на вулиці Васильківській, 10, восени 1912 року серед інших товарів почала пропонувати покупцям футбольні гетри й светри, які на той час виготовляли з вовни або бавовни [26; 27; 28]. У Харкові ж, де місцева ліга була створена роком пізніше, попит на футбольну форму і бутси забезпечувався менш масштабними за обсягами виробництва місцевими майстернями з ручною працею, а також крамницями, що пропонували імпортовані спортивні товари [20]. Подібні торговельні точки невдовзі з'явилися і в Києві.

Важливим кроком до комерціалізації футболу стало будівництво у 1912 році стадіону «Спортивне поле» на Лук'янівці. Нині на цьому місці розташований бізнес-центр на вулиці Студентській. Наявність стаціонарних трибун дала змогу організувати продаж квитків і перетворити матчі на регулярні публічні заходи. У 1913 році стадіон приймав Першу Всеросійську олімпіаду, у відкритті якої брав участь великий князь Дмитрій Павлович. Було зведено нові дерев'яні трибуни, зокрема криту ложу для почесних гостей. Місткість стадіону сягнула близько 5000 глядачів [30]. Футбольний турнір, перемогу в якому здобула команда «Політехніків», поряд із легкою і важкою атлетикою, гімнастикою та боротьбою, став частиною програми змагань і сприяв зростанню популярності гри.

Всеросійська олімпіада, безумовно, стала каталізатором розвитку футбольного бізнесу в Києві, зокрема у сфері розбудови спеціалізованої інфраструктури. Водночас в інших індустриальних центрах України – Харкові, Одесі, Катеринославі – на той час уже функціонували стадіони з трибунами для глядачів, однак київський переважав їх за масштабами.

Газета «Киевлянин» на своїх шпальтах рекламувала матчі, що відбулися 27 і 28 серпня [13] у межах проведення Олімпіади. Водночас видання попереджало, що квитки на змагання можна придбати лише у спеціальних касах. Це свідчило як про ажіотаж навколо події, так і про намагання запобігти спекуляції. Вартість вхідного квитка на стадіон залежала від типу місця та категорії змагань. Щоб переглянути футбольний матч на трибунах, необхідно було заплатити від 75 копійок до 5 рублів. Найдорожчими були місця в ложах – їхня вартість сягала 10 рублів [29]. Вхідний квиток зі стоячим місцем коштував 25–50 копійок. Для порівняння, на той час фунт білого хліба коштував близько 5 копійок, а обід у недорогій їдальні – близько 30 копійок. Слід зазначити, що газетна реклама футбольних матчів і продаж квитків на них станом на початок 1910-х років уже стали типовим явищем для таких великих міст України, як Харків, Одеса, Катеринослав і Миколаїв.

Після Олімпійських ігор у Києві з'явилося нові спеціалізовані магазини, що пропонували футбольний інвентар. Крамниця на Хрещатику, 45 рекламувала англійські шкіряні м'ячі, хоча головний акцент у рекламі робився на тенісному й велосипедному спорядженні [12]. Це свідчить про те, що товари для футболу поступово здобували комерційні позиції, але все ще поступалися за популярністю і попитом краму, пов'язаному із іншими видами спорту.

Більш виразним прикладом спеціалізації став магазин «Орт-Спорт» на Прорізній, 14, інформація про який навіть була надрукована у міському адресному і довідковому виданні «Весь Киев» за 1913 рік [3]. У рекламі цієї торговельної точки на шпальтах газети «Киевлянин» використовувалося зображення екіпірованого футболіста з м'ячем, що

підкреслювало зростання ролі гри в міському спортивному середовищі. Магазин пропонував форму, м'ячі, бутси та інший інвентар, одночасно торгуючи товарами для інших видів спорту [14]. Станом на 1913 рік аналогічних за спеціалізацією крамниць у Харкові було більше. Судячи з реклами, розміщеної на шпальтах місцевих газет їх нараховувалося чотири [20, с. 29-30]. Це можна пояснити наявністю у Києві фабричного виробництва футбольної форми, що забезпечувала попит на частину товарів і нівелювало значення завезеної із-за кордону продукції.

Вартість імпортного футбольного спорядження у Києві була високою та не відрізнялася від цін в інших містах Російської імперії. Приміром, один м'яч коштував мінімум 2 руб. 50 коп., що в перерахунку на нинішні ціни у гривні з прив'язкою до курсу золота (на той час у Російській імперії діяв золотий стандарт) становила 4 тис. 838 грн 98 коп. У рекламних оголошеннях московської фірми І. Глазунова – представника британської фабрики м'ячів «Practice» – вартість цього інвентарю сягала 11 руб. за одиницю (21 тис. 291 грн 49 коп.). Для порівняння, кілограм яловичини тоді коштував близько 40 коп., нова сорочка приблизно один рубль, а середньомісячна зарплата робітника у місті становила 25–35 рублів. Дорожнеча м'ячів визначалася застосуванням у виробництві високоякісної шкіри і каучуку [34].

Місцеві любителі футболу, так само як в інших містах України, не мали можливості придбати імпортні м'ячі або бутси. Часто-густо вони зверталися до місцевих кустарів, котрі мали можливість самостійно виготовити ці атрибути гри на замовлення. На той час у Києві працювало чимало майстрів, котрі обробляли гуму і шкіру. Про це свідчить зміст довідкового видання «Весь Киев» [3]. Ці підприємці могли зробити потрібне взуття, перетворити звичайні черевики на спортивні з металевими шипами або створити м'яч з камерою із каучуку і шкіряною покришкою. Проте, на відміну, від Харкова, реклама про подібні послуги на шпальтах місцевих газет не розміщувалася.

Початок Першої світової війни суттєво вплинув на розвиток футболу і пов'язаного з ним бізнесу. Частина іноземних гравців повернулася до своїх країн, багато місцевих спортсменів було мобілізовано. Матчі стали не регулярними, що зменшило попит на інвентар і квитки. Проте торговельні точки, наприклад магазин В. Орта, продовжували рекламувати спортивні товари [15; 16; 17], що свідчить про збереження певного сегмента ринку. Війна, однак, перервала динамічне зростання футбольної індустрії в місті.

Таким чином, футбольний бізнес у Києві розвивався як складова процесу модернізації міського середовища та формування індустріального суспільства. Він виник на перетині культурного запозичення, урбанізації, розвитку преси й підприємницької ініціативи, заклавши підвалини для подальшої еволюції комерціалізації спорту в Україні. На початку ХХ століття у місті сформувався ринок вітчизняного й імпортного футбольного спорядження, орієнтований на міське середовище із середнім і високим рівнем доходів. Футбол став частиною сфери розваг. Кількість поціновувачів гри, які регулярно купували білети на матчі було значною.

Важливими чинниками, що впливали на становлення бізнесу на футболі у Києві, були розбудова спортивної інфраструктури у місті, започаткування і проведення регулярних змагань з цього виду спорту, а також наявність певних підприємницьких традицій у місті – кустарного, мануфактурного і фабричного виробництва, пов'язаного з текстильною галуззю, обробкою гуми і шкіри.

Зародження місцевого підприємництва на футболі датується 1907 роком, коли в пресі з'явилися перші рекламні оголошення, що пропонували киянам придбати методичні рекомендації для цієї гри. Упродовж наступного десятиліття сформувалися такі напрями підприємницької діяльності як продаж футбольного інвентарю, екіпіровки та квитків на матчі, а також рекламування спортивних товарів у міській пресі. Ці практики були типовими для тогочасних крупних міст України. Так само як і у Харкові, нами не виявлено фактів, що підтверджують функціонування тоталізатора під час матчів на стадіонах Києва.

Натомість у Києві станом на початок ХХ століття були представлені суто місцеві пов'язані із футболом види підприємницької активності, яких не існувало в інших містах України. Наприклад, це фабричне виробництво футбольної форми «Чесько-російською механічною в'язальною братів Г. і О. Андрле» та продаж методичної літератури, присвяченої цій грі.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікт інтересів щодо публікації цього рукопису відсутній. Крім того, автор повністю дотримується етичних норм, у тому числі неприпустимості плагіату, фальсифікації даних та подвійної публікації.

Список використаної літератури

1. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ. 1997. 232 с.
2. Весь Киев: адресная и справочная книга. С. М. Богуславский. К.: Типография 1-й Киевской артели Печатного дела, Трехсвятительская ул. д. 5. 1913. С. 1258.
3. Весь Киев: адресная и справочная книга. С. М. Богуславский. К.: Типография 1-й Киевской артели Печатного дела, Трехсвятительская ул. д. 5. 1914. С. 1109, 1121, 1172-1179, 1214.
4. Вінцовський Т. Історія футболу в Україні: попередні результати та перспективи дослідження. *Чорноморська минушина: зап. Від. історії козацтва на півдні України: зб. наук. Праць / за ред. В. А. Смоля.* Одеса: ФОП Бондаренко М. О. 2024. Вип. 19. С. 81-92. <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2024.19.317307>
5. Вінцовський Т. Футбол в Одесі на початку революції 1917 р.: приклад «Маккабі». *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету* : збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2022. Вип. 57. С. 25-33. DOI 10.31909/26168774.2022-(57)-3
6. Киевлянин. 1900. 9.03. № 69. С. 6.
7. Киевлянин. 1900. 16.04. № 105. С. 5-6.
8. Киевлянин. 1900. 19.12 № 351. С. 8.
9. Киевлянин. 1901. 3.05. № 121. С. 1.
10. Киевлянин. 1901. 16.12. № 347. С. 8.
11. Киевлянин. 1912. 21.07. № 200. С. 4.
12. Киевлянин. 1913. 8. 05. № 126. С. 6.
13. Киевлянин. 1913. 26.08. № 234. С. 1.
14. Киевлянин. 1914. 6. 05. № 124. С. 7.
15. Киевлянин. 1915. 24. 04. № 111. С. 4.
16. Киевлянин. 1915. 26. 04. № 113. С. 6.
17. Киевлянин. 1915. 1. 05, № 118. С. 4.
18. Кізченко В. І. З історії розвитку спорту на Україні (кінець , ХІХ – поч. ХХ ст.). *Український історичний журнал.* 1980. №7. С. 94-102.
19. Миколенко Д. Початок розбудови футбольної інфраструктури у Львові й Харкові: спільне та відмінне в трансфері знань у вказану галузь спорту наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки».* 2022. Вип. 34. С. 45-53. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-34-05>
20. Миколенко Д. Становлення бізнесу на футболі у Харкові на початку ХХ століття. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки».* 2025. 41. С. 25-32. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2025-41-03>
21. Коломієць А. Ф. Перші кроки футболу України. К. 2019. Т. 1. 304 с.
22. Коломієць А. Ф. Перші кроки футболу України. К. 2020. Т. 2. 336 с.
23. Печерський та інші перші іподроми Києва. *КВІДО. Київ – від минулого до майбутнього.* URL: <https://kyivpastfuture.com.ua/pecherskyj-ta-inshi-pershi-ipodromy-kyyeva/>
24. Рада. 1907. 29.08. № 196. С. 4.
25. Сорока Ю. История украинского футбола. Харьков: Фолио. 2012. 378 с.
26. Спорт и игры. 1912. 24.10. № 1. С. 2.
27. Спорт и игры. 1912. 7.11. № 3. С. 2.

28. Спорт и игры. 1912. 14.11. № 4. С. 2.
29. Спортивна олімпіада в Києві 1913 року. *КВІДО. Київ – від минулого до майбутнього*. URL: <https://kyivpastfuture.com.ua/sportyvna-olimpiada-v-kyievi-1913-roku/>
30. «Спортивное поле» – первый стадион. *Віледж*. 2012. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/euro2012/113789-istoriya-goroda-polya-futbolnyh-pobed>
31. Чернова Е. Развитие физической культуры и спорта на Украине за 40 лет Советской власти. *Труды Киевского института физкультуры*. К. 1958. Вып. 4. С. 228-255.
32. Чорнобай І. Історія розвитку футболу. Львів: ЛДУФК. 2016. 648 с.
33. Шегоцький К. У грі та поза грою. Спогади футболіста. К.: Здоров'я, 1972. 152 с.
34. Южный край. 1913. 7. 04. № 11346.
35. Dietchy P. Histoire du football. Paris. 2010. 619 p.
36. Harley A. Football: The First Hundred Years: the Untold Story. Sport in the global society. London: Psychology Press. 2005. 289 p.
37. Hilbrenner A., Lenz B. Looking at European Sports from an Eastern European Perspective: Football in the Multi-ethnic Polish Territories. *European Review*, 2011. Vol. 19. Number 4. Pp. 595-610
doi:10.1017/S1062798711000214
38. Kuper S., Szymanski S. Soccernomics. Why England Loses, Why Germany and Brazil Win, and Why the US, Japan, Australia, Turkey – and Even Iraq – Are Destined to Become the Kings of the World's Most Popular Sport. New York: A Member of the Perseus Books Group. 2011. 515 p.
39. Legat F. Geopolitique du football, 1900–1939. Paris: BiblioMonde Editions. 2022. Vol. 1. 304 p.
40. Liston K. Power at Play: Sport, Gender and Commercialisation. *Studies: An Irish Quarterly Review*. 2001. Vol. 90. Number 359. Pp. 251-265.
41. Mykolenko D. Transfer of Knowledge about Football Infrastructure in Kharkiv and Sofia from the End of the 19th Till the Beginning of the 20th Centuries. *History. Bulgarian Journal of Historical Education*. 2022. Vol. 30. Number 6. Pp. 620-631.
42. Sage G. The Sporting Goods Industry: From Struggling Entrepreneurs to National Businesses to Transnational Corporations. *The Commercialization of Sport*. London and New York: Routledge, 2004. P. 29-51.
43. Taylor M. The People's Game and the People's War: Football, Class and Nation in Wartime Britain, 1939-1945. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*. 2015. Vol. 40. Number. 4 (154). Pp. 270-297.
44. Vamplew W. Playing together: towards a theory of the British sports club in history. *Sport in Society*. 2016. Pp. 455-469. DOI: 10.1080/17430437.2015.1062268

D. V. MYKOLENKO, Doctor of Historical Sciences,
 Professor of the Department of Modern and Contemporary History
 e-mail: dmykolenko@karazin.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3953-6510>
V. N. Karazin Kharkiv National University
 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

THE EMERGENCE OF FOOTBALL BUSINESS IN KYIV

The purpose of the article is to study the process of the emergence of the first business projects related to football in Kyiv at the beginning of the 20th century.

Research methodology. The research problem is solved by applying the concept of commercialization of sports. The use of comparative analysis is important for the study.

The scientific novelty of the article lies in determining the chronological boundaries of the process of forming football business in Kyiv and its types, clarifying the socio-economic factors that contributed to the formation of entrepreneurial activity in this sport, as well as revealing typical Kyiv and Kharkiv and purely Kyiv phenomena and practices related to the sphere of football business.

Conclusions. Football business in Kyiv developed as a component of the process of urban modernization and the formation of an industrial society. It emerged at the intersection of cultural borrowing, urbanization, press development, and entrepreneurial initiative, laying the foundations for the further evolution of the commercialization of sport in Ukraine. The emergence of local football

entrepreneurship dates back to 1907, when the first advertisements appeared in the press offering Kyiv residents methodological recommendations for the game. Over the following decade, such areas of entrepreneurial activity as the sale of football equipment, gear, and match tickets were formed, as well as the advertising of sporting goods in the urban press. At the beginning of the 20th century, a market for domestic and imported football equipment was formed in Kyiv, oriented toward an urban environment with medium and high-income levels.

Keywords: *football, entrepreneurship, business, Kyiv.*

Conflict of interest

The author declares that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript. In addition, the author fully complies with ethical standards, including the inadmissibility of plagiarism, data falsification, and duplicate publication.

References

1. Vatsaba O. (1997). *Essays on the History of the Sports Movement in Western Ukraine*. Ivano-Frankivsk: Lileya-NV. 232 p. (in Ukrainian)
2. All Kyiv: Address and Reference Book. (1913). S. M. Boguslavsky. Kyiv: Printing House of the 1st Kyiv Artel of Printing, 5 Triokhsviatytska St. 1913. P. 1258. (in Russian)
3. All Kyiv: Address and Reference Book. (1913). S. M. Boguslavsky. Kyiv: Printing House of the 1st Kyiv Artel of Printing, 5 Triokhsviatytska St. 1914. P. 1109, 1121, 1172-1179, 1214.
4. Vintkovskiy T. (2024). "History of Football in Ukraine: Preliminary Results and Research Perspectives." *Black Sea Past: Notes of the Department of the History of the Cossacks in Southern Ukraine: Collection of Scientific Works*, ed. V. A. Smolii. Odesa: FOP Bondarenko M.O. Issue 19. Pp. 81-92. <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2024.19.317307> (in Ukrainian)
5. Vintkovskiy T. (2022). "Football in Odesa at the Beginning of the 1917 Revolution: The Case of 'Maccabi'." *Scientific Bulletin of Izmail State University of Humanities: Collection of Scientific Works. Series: Historical Sciences*. Izmail: RVV IDHU. Issue 57. Pp. 25-33. DOI 10.31909/26168774.2022-(57)-3 (in Ukrainian)
6. Kievlyanin. 1900. 9.03. Number 69. P. 6. (in Russian)
7. Kievlyanin. 1900. 16.04. Number 105. Pp. 5-6. (in Russian)
8. Kievlyanin. 1900. 19.12. Number 351. P. 8. (in Russian)
9. Kievlyanin. (1901). 3.05. Number 121. P. 1. (in Russian)
10. Kievlyanin. (1901). 16.12. Number 347. P. 8. (in Russian)
11. Kievlyanin. (1912). 21.07. Number 200. P. 4. (in Russian)
12. Kievlyanin. (1913). 8. 05. Number 126. P. 6. (in Russian)
13. Kievlyanin. (1913). 26.08. Number 234. P. 1. (in Russian)
14. Kievlyanin. (1914). 6. 05. Number 124. P. 7. (in Russian)
15. Kievlyanin. (1915). 24. 04. Number 111. P. 4. (in Russian)
16. Kievlyanin. (1915). 26. 04. Number 113. P. 6. (in Russian)
17. Kievlyanin. (1915). 1. 05. Number 118. P. 4. (in Russian)
18. Kizchenko V. (1980). From the History of Sports Development in Ukraine (Late 19th – Early 20th Century). *Ukrainian Historical Journal*. Number 7. Pp. 94-102. (in Ukrainian)
19. Mykolenko D. (2022). The Beginning of the Development of Football Infrastructure in Lviv and Kharkiv: Similarities and Differences in Knowledge Transfer in This Field of Sport in the Late 19th – Early 20th Century. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences"*. Issue 34. Pp. 45-53. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-34-05> (in Ukrainian)
20. Mykolenko D. (2025). The Formation of Football Business in Kharkiv at the Beginning of the 20th Century. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences"*. Issue 41. Pp. 25-32. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2025-41-03> (in Ukrainian)
21. Kolomiets A. (2019). *The First Steps of Football in Ukraine*. Kyiv. Vol. 1. 304 p. (in Ukrainian)
22. Kolomiets A. (2020). *The First Steps of Football in Ukraine*. Kyiv. Vol. 2. 336 p. (in Ukrainian)

23. “Pechersk and Other First Hippodromes of Kyiv”. *KVIDO. Kyiv – From the Past to the Future*. URL: <https://kyivpastfuture.com.ua/pecherskyj-ta-inshi-pershi-ipodromy-kyjeva/> (in Ukrainian)
24. Rada (1907). 29.08. № 196. P. 4. (in Ukrainian)
25. Soroka Yu. (2012). *History of Ukrainian Football*. Kharkiv: Folio. 378 p. (in Russian)
26. Sport i igry. (1912). 24.10. Number 1. P. 2. (in Russian)
27. Sport i igry. (1912). 7.11. Number 3. P. 2. (in Russian)
28. Sport i igry. (1912). 14.11. Number 4. C. 2. (in Russian)
29. Sports Olympiad in Kyiv in 1913. *KVIDO. Kyiv – From the Past to the Future*. URL: <https://kyivpastfuture.com.ua/sportyvna-olimpiada-v-kyjevi-1913-roku/> (in Ukrainian)
30. ““Sports Field” – The First Stadium”. (2012). *The Village*. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/euro2012/113789-istoriya-goroda-polya-futbolnyh-pobed> (in Russian)
31. Chernova E. (1958). Development of Physical Culture and Sports in Ukraine over 40 Years of Soviet Power. *Proceedings of the Kyiv Institute of Physical Culture*. Kyiv. Issue 4. Pp. 228-255. (in Russian)
32. Chornobai I. *History of Football Development*. Lviv: LSUPC. 2016. 648 p. (in Ukrainian)
33. Shehotskyi K. (1972). *In the Game and Outside the Game. Memoirs of a Footballer*. Kyiv: Zdorovia. 152 p. (in Ukrainian)
34. Yuzhnyi Krai. (1913). 7. 04. № 11346. (in Russian)
35. Dietschy P. (2010). *Histoire du football*. Paris. 619 p. (in France)
36. Harley A. (2005). *Football: The First Hundred Years: The Untold Story. Sport in the Global Society*. London: Psychology Press. 289 p. (in English)
37. Hilbrenner A., Lenz B. (2011). Looking at European Sports from an Eastern European Perspective: Football in the Multi-ethnic Polish Territories. *European Review*. Vol. 19. Number 4. Pp. 595-610. DOI 10.1017/S1062798711000214 (in English)
38. Kuper S., Szymanski S. (2011). *Soccernomics: Why England Loses, Why Germany and Brazil Win, and Why the US, Japan, Australia, Turkey – and Even Iraq – Are Destined to Become the Kings of the World’s Most Popular Sport*. New York: A Member of the Perseus Books Group. 515 p. (in English)
39. Legat F. (2022). *Geopolitics of Football, 1900–1939*. Vol. 1. Paris: BiblioMonde Editions. 304 p. (in English)
40. Liston K. (2001). Power at Play: Sport, Gender and Commercialisation. *Studies: An Irish Quarterly Review*. Vol. 90. Number 359. Pp. 251-265. (in English)
41. Mykolenko D. (2022). Transfer of Knowledge about Football Infrastructure in Kharkiv and Sofia from the End of the 19th to the Beginning of the 20th Centuries. *History. Bulgarian Journal of Historical Education*. Vol. 30. Number 6. Pp. 620-631. (in English)
42. Sage G. (2004). The Sporting Goods Industry: From Struggling Entrepreneurs to National Businesses to Transnational Corporations. *The Commercialization of Sport*. London and New York: Routledge. P. 29-51. (in English)
43. Taylor M. (2015). The People’s Game and the People’s War: Football, Class and Nation in Wartime Britain, 1939-1945. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*. Vol. 40. Number. 4 (154). Pp. 270-297.
44. Vamplew W. (2016). Playing together: towards a theory of the British sports club in history. *Sport in Society*. Pp. 455-469. DOI: 10.1080/17430437.2015.1062268

Текст надійшов до редакції 17.02.2026 / The text was received by the editors 17.02.2026

Текст затверджено до друку 03.04.2026 / The text is recommended for printing 03.04. 2026

Текст опубліковано 30.05.2026 / The text was published on 30.05.2026